

יו"ל ע"י כולל "שערים המצויינים" שע"י מוסדות "דרכי תורה" רחובות
כולל להוראה ולעיון ההלכה לאברכים מצויינים בני עליה ❖ כולל "מבקשי ה'" לבעלי בתים בני תורה
בביהכ"ס ע"ש שלמה אלפסי רח' התחיה 1 רחובות

יהי בסידי יהי פרשת ראש יהי כ"ז מנחם אב החשש"א יהי ג'ליון 235 יהי שנה פ' יהי

וְתִפֵּק לָרֵעִב נַפְשׁוֹ

ומדוע המפייסו ואינו נותן לו דבר, מתברך יותר ממי שנותן לו פרוטה.

ופירש הערוך לנר (סוכה מט.) לאור דברי חז"ל (שם) "אמר ר' אלעזר, אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה". הוי אומר, ששכר הצדקה יתרבה ויתמעט לפי מה שבלב הנותן. שמי שנותן צדקה כלאחר יד ולא בלב שלם, ומראה לעני פנים זועפות, הרי הוא כאילו לא נתן כלום. ולכן אמרו שאין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, דהיינו כפי שאוהב את העני ועושה עמו חסד בכל לבבו. וכדברי המשנה באבות (א ד) "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", ופירש הברטנורא, "כשאתה מכניס אורחים לביתך, לא תתן להם ופניך כבושות בקרקע, שכל הנותן ופניו כבושות בקרקע, אפילו נתן כל מתנות שבעולם כאילו לא נתן". ומשום כך, המפייס לעני בדברים, מתברך ביא' ברכות, שכפי מה שמראה לעני אהבתו ומשתתף בצערו ומנחמו בדברים, כך יגדל שכרו עד מאד.

יסוד זה מפורש ברמב"ם (פ"י ממתניו"ע ה"ד) שכתב לגבי פיוס העני בדברים, "כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע, אפילו נתן לו אלף זהובים איבד זכותו והפסידה. אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה, ומתאונן עמו על צרתו, שנאמר "אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון", ומדבר לו דברי תחנונים ונחומים, שנאמר "ולב אלמנה ארנין".

אז יבקע כשחר אורך

ובספר בינה לעיתים לרבינו עזריה פיג'ו (ח"א דרוש ד לשבת תשובה) כתב, שהחילוק בין הנותן פרוטה לעני, לבין המפייסו בדברים, איננו רק בכמות הברכות, אלא גם באיכותם. שהנותן פרוטה לעני, אף על פי שמעשה צדקה הוא, מכל מקום אין בזה אלא הטבה חומרית לגופו של העני, הנעשית על ידי גופו של הנותן. אך המפייסו בדברי ריצוי ופיוס הבאים מפנימיות הלב והרוח, עושה חסד בנפשו, עם נפש העני, באשר מחזקו ומעודדו לבל תיפול רוחו. ובודאי שיש יתרון לעושה חסד בנפשו עם נפש חברו, מן הגומל חסד בגופו עם גופו של חברו. לזהו שדרשו חז"ל את הפסוק "ותפק לרעב נפשך", בענינה של מעלת הפיוס בדברים. שהרי המפייס דיבורו את העני, מפיק ונותן לו צדקה מנפשו ממש].

הנה דרשו חז"ל בענינה של מצות הצדקה (בי"ב ט.), "אמר ר' יצחק, כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ביא' ברכות. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, דכתיב הלא פרוש לרעב לחמד וכו'. והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות, שנאמר ותפק לרעב נפשך". ופירשו התוס', שהמפייס, מנחם את העני בדברים, אך אינו נותן לו פרוטה מחמת חסרונו, וזוכה בזה ליא' ברכות. אך הנותן לעני פרוטה וגם מפייסו בדברים, זוכה ליז' ברכות, ו' כנגד הנותנה, ויא' כנגד הפיוס.

מעלת פיוס העני נשתלשה בפרשה

דברים אלו נשתלשו בפרשת הצדקה שנאמרה בפרשתנו. שהנה כתב בעל הטורים (דברים טו ה) שהתורה רמזה באות פ' הכפולה, שבפסוק "פתח תפתח", שמלבד מה שמצווה האדם לפתוח את ידו לעני ולהחיותו מממונו, צריך הוא גם לפתוח את פיו, ולעודד את העני בדברים המתקבלים על הלב.

וכן מצינו בדברי הגר"א (קול אליהו, דברים טו ט), שפירש את הפסוק "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך". שנצטווינו בזה שלא תהא נתינת הצדקה מתוך צער על חסרון הממון, אלא יש ליתנה בסבר פנים יפות ולפייס את העני המקבלה. ובזכות הנותנה והפיוס יזכה האדם ליז' ברכות. וזהו שנאמר "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך". לרמז שבעבור שתתן צדקה לעני ולא ירע לבבך אלא תפייסו ותנחמונו, תזכה ליז' ברכות כמנין תיבת "הזה".

והחוט המשולש לא במהרה ינתק, הלא הם דברי הכלי יקר (פס) ד, בביאור הפסוק (א) "על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך". שמה שנאמר "על כן אנכי מצוך לאמר", היינו כי האמירה והפיוס מעולה יותר מן הנותנה, ולכן נצטווינו לומר לעני דברי ריצוי ופיוס, שבהם יתנחם ויתעודד.

אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה

ברם, דבר זה אומר דרשני, שלכאורה המצוה היותר גדולה ומעולה היא ליתן לעני דבר שיחייה את נפשו וישביע את רעבונו,

את הפסוק (קהלת ד ט) "טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם". שהרי "טוב" בגימטריא יז', ולכן ראוי לאדם שלא יקיים רק אחד מהם, אלא את שניהם, שיתן פרוטה לעני ויפייסו, ועל ידי כך יזכה ל"שכר טוב", דהיינו **שישכתר ויתברך ביז' ברכות כמנין "טוב"**, ומשום כך טובים השנים מן האחד.

הא לחמא עניא

וכעין זה יש לפרש את אמירת "הא לחמא עניא". שתיבת "הא" עולה שש בגימטריא, לרמז, שכשנותן "לחמא" לעני, זוכה ל"הא" ברכות. אך אם מפייסו בדברים זוכה ליא' ברכות, ולזה מרמזת תיבת "עניא", המתחלקת לשנים, "עני" מלשון עניה ואמירה, שעונה לעני ומפייסו, וזוכה ל"יא" דהיינו יא' ברכות. **וה'בן יהוידע'** (בי"ב ט.), פירש את הפסוק (משלי טו כג), "שמחה לאיש במענה פיו", לאור דברי חז"ל שבפיוס בפה מרויח האדם חמשה ברכות יותר מהנותן פרוטה. שהרי **תיבת "שמחה" היא כאותיות חמשה**, לרמז שזוכה לחמשה ברכות מכח מענה פיו שמפייס לעני.

ומתק רעהו מעצת נפש

והחתם סופר (בי"ב ט.), פירש את הפסוק (קהלת ז יד) "ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה". שבזמן שהאדם זוכה לטובה ועשירות, צריך הוא להיות ב"טוב", דהיינו שיתן צדקה לעני ויפייסו בדברים, ויזכה על ידי כך ל"טוב" ברכות. **ובמסכת שבת** (דק.) אמרו, שהאותיות ס' וע' נסמכו זו לזו, לרמז ל"סמוך עניים". ופירש **המהרש"א** (ח"א), דהיינו שיסמוך ויפייס את העני בדברים. **והרשב"ץ בספר מגן אבות על מסכת אבות** (פ"א מ"ב) כתב, שמעלת פיוס העני בדברים נרמזה בפסוק (משלי כו ט) "שמן וקטרת ישמח לב, ומתק רעהו מעצת נפש". כי כמו שהשמן הטוב והקטרת משמחים את לב האדם, כן מתק לרעהו עצת נפש, אשר מסייע בידו ומנחמו ומעודדו בדברים.

והוסיף **הבינה לעתים** לפרש על פי זה, את החילוק בדברי הנביא ישעיה. שלגבי הנותן פרוטה נאמר (ישעיהו נח ז) "הלוא פרס לרעב לחמך וכו', אז יבקע כשחר אורך". ולגבי המפייס בדברים נאמר (שם, פס' יא), " ותפק לרעב נפשך, וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים". ונמצא שהנותן פרוטה לעני, הגם ששכרו הרבה מאד, אין בכוחו לקבל רוב טובה בפעם אחת בפתע פתאום, אלא מעט מעט בהדרגה. וכמי שהיה במקום חושך, שלא יוכל לצאת מיד למקום אור גדול, כי תכהינה עיניו מראות. ולכן נאמר בו "יבקע כשחר אורך", שבעין השחר שאחר אפלת הלילה, שאין השמש נגלית מיד על הארץ בתוקף אורה, כי לא יוכלו הבריות לעמוד בה, אלא הולכת ומאירה קימעא קימעא, כך יהיה האור וההצלחה של אותו נותן. אמנם המפייס בדברים, שכרו מעולה מאד, כי לא יצטרך לקבל השפע בהדרגה, אלא יזריח לו האור בשלמות, ובשעת תוקף האפלה יתהווה מיד תכלית האור, כעיצומו של יום בעת הצהרים, ולא כאור השחר המועט מתחילתו ומתגדל והולך, וכל זה מחמת מעלת הפיוס בדברים.

יהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה...

ובפרקי אבות (א ה) שנינו, "יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה". ולכאורה מהו הקשר שבין הכנסת העניים לבית, לבין גנות ריבוי השיחה עם האשה. **ופירש היעב"ץ**, שהנה נקט התנא "יהי ביתך פתוח לרוחה", ולא אמר לעניים. וזאת משום שהשמיענו בדבריו, שעיקר המעלה היא שיהיה ביתו לרוחה, ויקבל את העני כאורח היותר חשוב שבביתו, וידבר על לבו לנחמו ולפייסו. ולאחר שהשמיע את גודל הענין בריבוי הפיוס והדיבור עם העני, הזהיר ואמר "אל תרבה שיחה עם האשה", כי מצוה הבאה בעבירה היא, ולא הותרה שיחה כזו.

טובים השנים מן האחד

והנה, הנותן פרוטה לעני ובנוסף לכך מפייסו בדברים, זוכה ליז' ברכות, וכדברי התוס' לעיל. ודורשי רשומות פירשו לפי זה

העלון מוקדש לע"ז
מרדכי מורד בן טאורזה ז"ל
יעקב בן אלג'יה ז"ל
שמעון בן מיליה ז"ל
משה בן חלימה וסאלם ז"ל
הרב עובדיה בן יעקב ז"ל
יעקב בן חיים הלוי ז"ל
שושנה בת עזיזה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ז
שלום בן יחיא ויהודית ז"ל
נח בן חיים ז"ל
ברכה בת אהרון ע"ה
רחל בת חיה ע"ה
סעדה בת זוהרה ע"ה
שמואל בן דוד ומרים ז"ל
שלמה בן דוד ומרים ז"ל
אסתר בת שמחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ז
שלמה אלפסי בן שמעון ז"ל
אברהם בן ליסה לאה ז"ל
בצלאל בן רחל ז"ל
אברהם בן זוהרה ז"ל
חיים ויקטור בן רחל ז"ל
טאוס בת גוהר ע"ה
שמעון בן שלום ז"ל
אברהם בן טאוס ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ז
ר' בנימין בן משה ז"ל
סרח שרה בת רחמה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה
נאו'ה מזל בת תאג'ה ע"ה
אהרן בן יחיא מעבריי ז"ל
מאור בן צביה ז"ל
אבלין בת איבון ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מרכזת האתר: אודיטן טילית, אסילת יוסף 3/10 טל' 08-9144220 © 1991 לרץ אבות ורשתות רפ"ה rinuna@shtaygen.co.il

קורא נכבד ! עלון זה יו"ל בחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" החובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימ"ד להוראה לרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. קרן "פוחת את ידך" - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנצחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך !

כתובת המשרד: רח' מרגולין 12 רחובות. טל' 08-9452903. פקס: 08-9452903. דוא"ל: salami1@bezeqint.net
כמו כן ניתן לתרום לפעילות המוסדות ולהקדשות והנצחות בעלון ע"י הפקדה בבנק הדואר ח-ן 8795528 ע"ש "דרכי תורה"